

та підтримувати контакти, регулювати поведінку, координувати дії, запобігати конфліктам, обмінюватись думками, почуттями, емоціями на підставі суспільних, індивідуальних і професійних морально-етичних норм. Фахівці вищезазначеної галузі мають володіти такими комунікативними якостями, які вирізняються в наукових дослідженнях, а саме змістовністю, доречністю та чистотою мовлення, правильністю та технікою спілкування.

Література

1. Бодалев А.А. Психология общения – избранные психологические труды / А.А. Бодалев. – [3-е изд. перераб. и допол.]. – М. : Издательство Московского психолого-социального института, 2002. – 320 с.
2. Грехнев В.С. Культура педагогического общения / В.С. Грехнев. – М. : Просвещение, 1990. – 144 с.
3. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; [головний ред. В.Г. Кремень]. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
4. Кан-Калик В.И. Основы профессионального педагогического общения / В.И. Кан-Калик. – Грозный : Просвещение, 1979. – 190 с.
5. Кудрявцев Т.В. Психология профессионального обучения и воспитания / Т.В. Кудрявцева. – М. : Изд-во МЭИ, 1985. – 240 с.
6. Леонов Н.И. Психология делового общения : учеб. пособие / Н.И. Леонов. – [2-е изд., стер.]. – М. : Издательство Московского психолого-социального института, 2003. – 216 с.
7. Мацько Л.І. Риторика : навч. посіб. / Л.І. Мацько, О.М. Мацько. – К. : Вища школа, 2003. – 311 с.
8. Ораторское искусство и деловое общение : учеб. пособие / О.А. Баева. – [5-е изд., стер.]. – М. : Новое знание, 2005. – 368 с.
9. Панферов В.Н. Психология общения / В.Н. Панферов // Вопросы философии. – 1971. – № 7. – С. 125–133.
10. Чмут Т.К. Етика ділового спілкування : навч. посіб. / Т.К. Чмут, Г.Л. Чайка. – [6-те вид, випр. і доп.]. – К. : Знання, 2007. – 230 с.

ТРУБНІКОВА Ю.О.

ІНТЕГРАЦІЯ ЕЛЕМЕНТІВ КРОС-КУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ЯК ЕФЕКТИВНИЙ МЕХАНІЗМ РОЗШИРЕННЯ ЗАПАСУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ЛЕКСИКИ СТУДЕНТІВ

Пріоритетними тенденціями сучасної цивілізації стають проблеми розвитку освіти, науки і виховання. ЮНЕСКО проголошує ХХІ ст. століттям освіти. Глобалізація освітнього простору, його стрімка інформатизація, між- та крос-культурна комунікація стають виміром нової соціокультурної реальності, вона продукує сутнісні зміни форм освіти. Створення єдиної світової інформаційної системи загострює проблему міжкультурного діалогу та пошуку нових форм власної ідентичності, робить визначальними комунікативні стратегії усіх суб'єктів процесу глобалізації. Інтеграція України в європейські та загальносвітові процеси зумовлює трансформацію культурної парадигми та висвітлює моделі соціокультурного буття сучасного студентства. Цим зумовлена актуальність крос-культурної проблематики в навчальному процесі у вищих навчальних закладах.

У цій статті ми ставимо перед собою *мету* з'ясувати можливість та доцільність інтеграції елементів крос-культурної комунікації в навчальний процес у ході вивчення іноземної мови. Досягнення цієї мети передбачає виконання ряду конкретних завдань, зокрема:

- з'ясування концепту крос-культурної комунікації та його вивчення у сучасному науковому середовищі;
- визначення ролі крос-культурної комунікації в процесі інтеграції українського освітнього та соціального середовища у світовий простір та короткий огляд основних наукових досліджень з цього питання;
- аналіз ролі крос-культурної комунікації в процесі підвищення світової мобільності та соціалізації студентів та залучення цих принципів до процесу вивчення іноземних мов;
- визначення напрямів використання крос-культурної комунікації як ефективного механізму розширення словникового запасу майбутнього фахівця економічної галузі.

Звертаючись до першого з поставлених завдань, варто проаналізувати визначення концепту крос-культурної комунікації. Поняття “крос-культурні комунікації” прийшло до нас у ХІХ ст. (від англ. cross-cultural communication). Проте минуло досить багато часу, перш ніж на Заході з'явилися наукові публікації з питання крос-культурної взаємодії. Це сталося у 50–60-х рр. ХХ ст. Науковці, які починали та продовжують займатися практичним впровадженням основ крос-культурних комунікацій у велике розмаїття напрямів – наукове співробітництво, академічні дослідження, бізнес, менеджмент, освіту, охорону здоров'я, культуру, політику, дипломатію, розвиток та ін. – зрозуміли важливість крос-культурного спілкування у повсякденному житті. З 90-х років ХХ ст. цей напрям почав відігравати значну роль і в науковій, і в практичній сфері, завдяки внеску Б. Болінже, Р. Льюїс, С. Мясоедова, Л. Симонової, Л. Стровського, С. Тер-Минасової, М. Хаммер, Е. Холл, Г. Хофстеде та ін. У нашій праці ми спиратимемось на погляди К. Коперсак, К. Мальцевої, С. Мясоедова, Т. Персикової, С. Тер-Минасової та ін.

З'ясовуючи роль крос-культурної комунікації в сучасних інтеграційних процесах нашої країни, маємо визначити, як уже цілком очевидно, що майбутнє України прямо залежить від рівня соціокультурного та професійного потенціалу студентської молоді. Сучасне студентство динамічно включається в нову соціально-економічну та інформаційно-комунікативну реальність. Практика показує, що незважаючи на культурний глобалізм, частина нашого студентства ще доволі приблизно уявляє й усвідомлює як власні, так і інші національно-культурні особливості. Концептуальні засади розвитку освіти України та її інтеграція в європейське та світове освітнє співтовариство визначається національною доктриною розвитку освіти. Реформування української освіти, впровадження положень Болонського процесу створюють передумови для ефективного здійснення крос-культурних комунікацій студентства, дають змогу скористатися багатомірними можливостями вказаної мобільності, але їх розвиток та реалізація

зіштовхується з цілим рядом труднощів різного порядку та походження. Те саме спостерігаємо й на рівні професійного міжнародного спілкування [1, с. 105].

Той факт, що кожна культура знаходить унікальне відображення в мові є незаперечним. Опановуючи кожну нову мову, людина відкриває для себе нове світосприйняття, світовідчуття. Те, як особистість сприймає світ і що вона в ньому бачить, завжди відображається в поняттях, сформованих на основі рідної мови з урахуванням всього багатства притаманних цій мові виражальних засобів. Кожну ситуацію, подію сприймають і оцінюють крізь призму прийнятих у рідному лінгвосоціумі культурних норм і цінностей, через те, як індивід засвоїв картину (модель) світу. Отже, на сьогодні важливою є здатність мовної особистості успішно здійснювати спілкування з представниками різних культур. Тому питання щодо формування крос-культурної комунікативної компетентності студентів, що здобувають професію в галузі економіки, менеджменту, маркетингу, набуває особливої актуальності, адже це дасть їм змогу більш успішно жити та працювати в сучасному поліетнічному середовищі [1, с. 106].

Завдяки дослідженням в галузі соціолінгвістики (О. Ахманова, Л. Нікольський, Ю. Дешерієв та ін.), лінгвокультурології (Є. Верещагін, Д. Гудков, П. Донець, В. Костомаров, І. Ольшанський, Ю. Степанов та ін.), етнолінгвістики (К. Батурина, А. Герд, В. Жайворонок, В. Кононенко та ін.), психолінгвістики (І. Зимня, Ю. Караулов, Г. Колшанський, В. Красних та ін.), теорії міжкультурної комунікації (А. Вежбицька, Г. Єлізарова, Ю. Серебрякова, С. Тер-Минасова та ін.) стало очевидно, що для повноцінного спілкування певною мовою необхідно знати не лише мовний матеріал, а й специфічні поняття, властиві певній етноспільноті, володіти позамовними знаннями, пов'язаними з культурою та звичаями цієї спільноти людей. Відсутність таких знань є перешкодою для побудови повноцінного спілкування і викликає непорозуміння через певні відмінності між комунікативно-мовними спільнотами в наборі знань про світ.

Соціалізація студентства є складним і суперечливим процесом, де задіяна сукупність всіх соціальних і психологічних чинників, умов і обставин, за допомогою яких особа засвоює систему знань, норм і цінностей, що дають їй змогу функціонувати як повноцінному члену суспільства. Разом з тим, соціалізація є двостороннім процесом, в ході якого відбувається, з одного боку, засвоєння та подальший розвиток соціокультурного досвіду, що включає сукупність цінностей, норм, установок, зразків поведінки, властивих суспільству або конкретній соціальній групі; з іншого боку, це процес відтворення студентством системи соціальних взаємозв'язків щодо його діяльності та активного включення в соціо професійне, соціокультурне та соціокомунікативне середовище. Тобто, соціалізація – це процес усупільнення індивідуального та індивідуалізації суспільного. А освіта, як відомо – концентрована форма соціалізації [4].

У сфері вербальної взаємодії суттєву роль можуть відігравати неправильно обрані стратегії висловлювання (культури можуть розрізнятися за

ступенем дозволеної відкритості висловлювання своїх почуттів, вживанням конкретних слів, заперечувальних конструкцій, використання контекстів і натяків, чи навпаки, віддавати перевагу прямим висловлюванням, емоційній відкритості тощо). Важливі розбіжності у виборі вербального чи невербального каналу різних культур для трансляції одного й того самого повідомлення. У свою чергу, у невербальних сигналах між культурами можуть існувати відчутні розбіжності; це одне з найбільш багатих джерел виникнення непорозумінь і навіть конфліктних ситуацій. Розбіжності в комунікативних сценаріях різних культур пояснюються відмінностями в культурному досвіді різних культурних спільнот і мають систематичний характер. Прагматичні наслідки цих розбіжностей, зокрема виникнення комунікативних лакун між культурами, актуалізують ситуації нерозуміння. Настання цих наслідків пояснюється неспроможністю однієї культури, виходячи з “ресурсів” її смислотворчого апарату, адекватно сприйняти смислові ланцюжки, породжені всередині іншої культури. Комунікативні бар’єри, що утворюються внаслідок несумірностей між різними культурними системами, не можуть бути усунуті як наслідки культурного коду. Глибина та можливе вихідне походження міжкультурних розбіжностей не дають змоги говорити про можливість їх подолання. Тим не менше, комунікативні лакуни між культурами можуть бути заповнені шляхом залучення процедур трансляції іншокультурних смислів через пошук оптимально адекватних еквівалентів, що є штучною стратегією. Поширеною формою такої стратегії є крос-культурний переклад, що може існувати на різних рівнях [6, с. 122–124].

Саме ці елементи викликають особливо високий інтерес студентів у процесі вивчення іноземної мови, адже вони формують не лише мовну компетентність майбутнього фахівця, але і його загальні здатності у можливості здійснення професійних перекладів, переговорів, листування, спілкування телефоном тощо. Крім того, сучасні студенти, свідомі нагальних потреб часу, охоче погоджуються на виконання тих завдань, які відповідають актуальним вимогам часу, сприяють розширенню їх кругозору як громадян не лише на рівні держави, але й на рівні світу.

На нашу думку, викладач іноземної мови може і має використовувати такий підвищений інтерес студентів до цієї тематики не лише з точки зору розширення їх лінгвокраїнознавчої компетенції, а й як активний та ефективний механізм розширення словникового запасу майбутнього фахівця. У цьому випадку можемо виділити кілька основних напрямів, які ефективно залучають студентів у процес збагачення власного словникового запасу, зокрема в галузі масиву соціально-економічної лексики:

– читання та обговорення текстів щодо практичних особливостей міжкультурного спілкування, насамперед у сфері професійної діяльності: ведення ділових переговорів, міжнародне листування, презентування компаній і брендів на міжнародному рівні. Важливо поступово перейти від пасивного сприйняття та перекладу текстового масиву до активного аналізу: викладач має активно залучати студентів до самостійного виведення ви-

сновків та констатування особливостей. Чим активніше студенти використовуватимуть отриману в тексті лексику, тим ефективніше вони її запам'ятають;

– використання аудіоматеріалів як адаптованих для навчання, так і неадаптованих матеріалів з реальних мовних ситуацій на рівні спілкування представників різної культури у професійних умовах. Робота з таким навчальним матеріалом довела свою практичну цінність не лише в підвищенні ефективного сприйняття мови на слух, а й у залученні студентів до активного використання сприйнятої лексики;

– активне залучення в навчальний процес елементу рольової гри. Розігрування діалогів, імітація переговорів, прес-конференцій, презентацій тощо підвищує інтерес студентів до навчального процесу та дає їм змогу активно використовувати лексику в необхідних асоціативних полях, спричинених тією чи іншою мовною ситуацією;

– перегляд та обговорення адаптованих і неадаптованих відеоматеріалів. До адаптованих у цьому випадку ми відносимо навчальне відео тренінгів з міжкультурної комунікації, до неадаптованих – реальні відеоматеріали міжнародних презентацій та переговорів. Необхідним елементом повинна стати дискусія та написання праці за темою, що розглядалася в матеріалі, – це також активізує та закріплює сприйняття лексики соціально-економічного характеру.

Таким чином, з усього викладеного вище можемо зробити **висновок**, що активне врахування особливостей міжнародної комунікації в процесі викладання іноземної мови дає можливість не лише створити високу мотивацію студентів у процесі навчання, а й зокрема виступати безпосереднім механізмом розширення активного та пасивного економічно-соціального словникового запасу студентів як майбутніх фахівців міжнародного рівня.

Література

1. Коперсак К.В. Крос-культурна комунікація як основний засіб становлення сучасного європейського полікультурного суспільства (освітнянський аспект) / К.В. Коперсак // Актуальні філософські та культурологічні проблеми сучасності : зб. наук. праць / [відп. ред.: М.М. Бровко, О.Г. Шутов]. – К. : Видавничий центр КНЛУ, 2007. – Вип. 18. – С. 105–109.

2. Мальцева К.С. Miscommunication та проблема міжкультурного перекладу / К.С. Мальцева // Наукові записки. Теорія та історія культури. – 2001. – Т. 19. – С. 5–10.

3. Мясоєдов С.П. Основы кросскультурного менеджмента: Как вести бизнес с представителями других стран и культур : учеб. пособ. / С.П. Мясоєдов. – М. : Дело, 2003.

4. Персикова Т.Н. Межкультурная коммуникация и корпоративная культура : учеб. пособ. / Т.Н. Персикова. – М. : Логос, 2002. – 224 с.

5. Тер-Минасова С.Г. Язык и межкультурная коммуникация / С.Г. Тер-Минасова. – М. : МГУ, 2005. – 264 с.

6. Guirdham M. Communicating across cultures / M. Guirdham. – West Lafayette : Bloomsbury, 1999. – 383 p.